

Trude Lorentzen
MYSTERIET MAMMA

FORLAGET OKTOBER
2013

Til mamma, Mia Lorentzen, 1943–1990

Jeg ringte henne på sykehuset tre ganger dagen før. Samtalene våre var koselige og dagligdagse. Mamma gledet seg til jeg skulle komme, jeg skulle pakke ned shorts og sommertøy. Jeg ringte igjen for å fortelle at jeg ikke fant noen shorts. Og igjen for å fortelle at jeg hadde prøvd å klippe gresset, men at gressklipperen ikke virket. Hun sa jeg var så flink.

Fra dagboka jeg skrev natta etter selvmordet,
6. mai 1990.

Hoppet

Mammas kropp traff ikke asfalt.
Det var gress der hun landet.

Hun kastet seg ut fra et vindu eller en slags avsats i sjuende etasje på sykehuset der hun var innlagt for akutt depresjon og angst. Vennene mine visste ikke at hun var syk engang. Jeg skammet meg, turte ikke å fortelle noen om dette som plutselig hadde rammet henne, selv om jeg var livredd og forsto at det kunne gå forferdelig galt. Brått og uten forvarsel var mamma blitt helt ... rar. Hun hadde aldri hatt psykiske problemer før. Sånn jeg husker henne, var hun vakker, hun hadde mange venner, trygg jobb, solid økonomi.

Hun hadde meg.

Sykdommen varte i ett år og tre og en halv måned.

Gjennom hele denne tiden tenkte jeg: Hun fins fortsatt. Ingenting uopprettelig har skjedd. Så lenge hun fortsetter å være i verden, er det håp.

Det som var galt med mamma, syntes ikke på røntgenbilder. Det ga ikke utslag på blodprøver. Lungene hennes trakk inn luft som vanlig da de lyttet på henne. Hjertet slo og slo. Siden ingen heller forsto hva som hadde utløst sykdommen, så jeg for meg at hun kunne bli frisk igjen, like plutselig som hun var blitt dårlig. Så

skulle livet vi delte, fortsette. En strøm av vanlige, vidunderlige hverdager. Bare oss to, sånn det hadde vært så lenge jeg kunne huske.

Et enebarn og en alenemor.

Jeg var femten år gammel. Mamma ble førtiseks.

I flere sekunder falt hun gjennom lufta, ut av livet, ned mot døden.

Mot gresset.

Etterpå husker jeg at det virket vesentlig, det at hun ble liggende på den grønne bakken der løvetann sto og strakte hals mot sola. Det verst tenkelige hadde skjedd.

Likevel tenkte jeg: Hun kunne truffet asfalt.

Mamma var nesten ikke skadet på utsiden. Hun hadde bare et skrubbsår på høyre kinn, som etter et uhell på sykkelstur.

Døden er ugjenkallelig. Mammas død var i tillegg ubegripelig. Jeg tror det handlet om meg selv, det at jeg klamret meg til disse gresstråene, selv etter at alt håp var ute.

Det handlet om overlevelse.

Eskene på loftet

«Ja vel, så du er klar nå, da? Sikker?»

Det har gått over tjue år siden mamma døde. Pappas stemme lyder engstelig i telefonen, men lysere enn vanlig. Som om han også er lettet. Han har ventet på denne dagen. På at jeg endelig skal klatre opp på loftet hans og åpne eskene med tingene mamma etterlot seg. I begynnelsen spurte han meg bare en sjelden gang, forsiktig.

Jeg sa at jeg ikke klarte.

«Du kan gi alt til Frelsesarmeen. Kjør det til søppelfyllinga eller hva som helst.»

Han fortsatte å spørre, hinte, oppfordre. Etter hvert mer direkte. Hun var tross alt moren min og hans *eks*-kone. Jeg var den eneste ungen hennes. Besteforeldrene mine døde tidlig, lenge før hun ble syk. Og kjærester ...? Vel. Hun hadde et slags forhold, en «venn», som hun kalte ham, en eldre mann jeg aldri forsto meg på, han bodde langt unna. Så det var bare oss to.

Til det brått bare var meg igjen.

Meg og et helvetes kaos, som måtte stues inn hos skilsmissepappaen.

Pappa tenker praktisk. Loftet hans har ikke all verdens lagringskapasitet. Siden jeg er mammas eneste

arving, står og faller det på meg å håndtere dødsboet. Men når pappa spør, er det noe annet i stemmen hans også, noe mykt:

«Kanskje det kan være litt godt for deg? Å rydde i tingene hennes, og samtidig rydde litt inni deg selv?»

«Ja», har jeg svart etter hvert. «Jeg skal gjøre det.»

Tiden har gått. Fem år, ti år, tolv.

«Jeg kommer snart», har jeg lovet, og visst at jeg har løyet.

Nå kjører jeg nordover på E6. Sola stikker i øynene. Jeg er kvalm.

Mamma har vært død i mer enn halve livet mitt. Siden hun forsvant, har jeg forsøkt å leve videre av alle krefter. Så fort som mulig har jeg levd, rett framover, uten å dvele ved det som rammet henne. Jeg har ikke villet. Eller turt. Hvis jeg begynte å gruble, kunne jeg bli gal, jeg også. Tankene mine fikk ikke bli rotete. Jeg syntes det var vanskelig å snakke om henne.

På direkte spørsmål opp gjennom årene har jeg fortalt at moren min er død, og håpet ikke å bli fulgt opp med et hvordan. Å nevne selvmord i forbifarten går bare ikke. Folk blir helt satt ut. Jeg også.

Når jeg forteller om mamma, blir jeg annerledes i andres øyne. Et komplisert menneske. Det eneste jeg ville, var å virke vanlig. Ubesværet. Alle spørsmålene fra den gangen ... De kom til å bli færre, håpet jeg, hvis jeg bare holdt kursen rett framover, videre inn i livet, vekk fra døden.

Lengst mulig unna selvmordet.

Jeg ville ikke ha noe mer med det å gjøre.

Hendene mine er klamme rundt rattet. I bakspeilet forsvinner Oslo. Motorsykler og svarte Audier jager forbi i venstre fil. Jeg tråkker hardere på gasspedalen, blåser forbi Alnabru. Det er ikke så ofte jeg kjører disse ni milene til Eidsvoll. Når jeg en sjelden gang drar oppover for å besøke pappa og den nye familien hans, pleier vi å være fire i bilen. Kjæresten min og jeg foran, de to barna våre bak, bagasjerommet fullt av bager og utstyr. Da kommer vi for å være sammen med pappa, stemoren min og tenåringshalvsøsteren min. Vi kommer ikke for at jeg skal kave rundt i en hel masse minner som ingen forstår.

Det er aldri tid.

Eller plass i bilen til å hente med seg noe.

I dag kjører jeg alene. Jeg har tatt meg fri fra jobben.

Kanskje er det nødvendig med en avstand på over tjue år for å våge seg inn i sorgen etter et selvmord. Jeg kan ikke vite om pappa har rett, at det vil gjøre meg godt. Denne merkelige blandingen av engstelse og lettelse i stemmen hans, da jeg ringte tidligere på morgenen og sa at nå kommer jeg. Det var som om jeg kunne høre ham smile gjennom telefonen. Han tenkte nok på loftet, at det skal bli bra å få orden der oppe.

Hva hvis det bare gjør vondt?

Hva hvis jeg ikke får ryddet i noe som helst, men bare roter til alt?

Jeg er redd for å finne noe i meg selv, noe jeg har glemt, eller oppdage noe om mamma som jeg ikke er forberedt på. Det kan ligge ubehagelig informasjon lagret i eskene, et eller annet som får meg til å forstå historien hennes på en ny måte, og dermed også min egen

historie, fordi historiene våre er viklet inn i hverandre. Jeg er redd for å rykke tilbake til sorgen da den var ny og blodig. Fortape meg i mammas fortvilelse.

Problemet er at det ikke virker helt trygt å la være lenger heller. Har jeg arr i sjelen som har grodd uten forpleining, som kan sprekke opp igjen og gjøre vondere enn noen gang? Jeg har begynt å bekymre meg for at mammas død kan innhente meg uansett, at det som skjedde skal komme snikende bakfra, stille og uforvarende. Tiden som har gått er ingen garanti mot vanskelige tanker. Tvert imot. Tankene som ikke er tenkt gjennom alle disse årene kan ha hopet seg opp et sted inne i meg. Jeg har aldri tillatt dem å ta form i hodet mitt, de har aldri blitt holdt opp mot lyset, blitt sortert og uskadeliggjort.

Alt jeg har med meg er to tomme banankasser. Jeg skrur på radioen. Bare babbel kommer ut, så jeg skyn-der meg å skru av igjen. Det er vår i Norge. Grått støv på asfalten. Hestehov i grøftkantene. Trærne skimrer lysegrønt. Jeg er trettiåtte år gammel, et voksent menneske som skal stå i livet. Snart er jeg midt i det, akkurat som mamma var.

Jeg er mamma selv.

Det har ganske mye med saken å gjøre. Etter at jeg fikk barn er det blitt vanskeligere å sluntre unna. Spørsmålene forsvant jo ikke. De er bare blitt flere. Og større.

Hvordan kan en tilsynelatende vellykket kvinne komme dit – i løpet av kort tid – at hun ikke lenger vil eksistere?

En *mor*?

Mamma hadde meg å elske og likevel ikke nok å leve for.

Kunne hun ha vært reddet?

Hvem ville hun i så fall vært i dag?

Hvem kunne *jeg* ha vært – hvis ikke verden som jeg kjente den var gått under en varm søndag formiddag i 1990?

Foreldre behøver ikke å være døde for å framstå som mysterier. Samme hvor tett vi lever, fins det mellomrom mellom mennesker. Kanskje er det våre nærmeste vi strever mest med å forstå. Hvem er disse kvinnene og mennene som formet oss? Hva gjorde de etter leggetid, alle kveldene mens vi sov, hva snakket de om, hva bekymret de seg for, hvilke hemmeligheter bar de på? Eksisterte de i det hele tatt etter Dagsrevyen?

Det er som om mødre og fedre blir annerledes etter at man får barn selv. Det er da det går opp for oss at det ikke fins noen voksenmanual, en dreiebok for hver eneste dag som kommer og går. Det har aldri gjort det. Isteden fins det tvil og fomling og voksne behov. Dager en mamma kan ha mer enn nok med å fikse sitt eget liv, om hun ikke også skal fikse noen andres.

Mamma var alltid bare mamma for meg og aldri noe annet. Selvfølgelig og udødelig. Det fantes ikke noe annet i tilværelsen hennes, trodde jeg. Ingen andre drømmer eller bekymringer enn de jeg kjente til. Problemer med menn. Stress på jobben. Tanken streifet meg aldri. Jeg visste ikke at sånt fantes.

Først seinere har jeg lurt på hvordan det var for henne å være voksen alene. Å vite at hun betydde alt for meg. Hun var den som skulle gi trygghet. Måtte holde

seg på beina. Nå, som mor selv, kan jeg iblant bli overmannet av ansvaret. Jeg vil være robust, en klippe, men jeg er redd for at jeg ikke skal klare det. Å stå oppreist. Alltid.

En foruroligende tanke: Hvordan kommer barna mine til å se tilbake på oppveksten jeg gir dem? Hva innebærer det å være en god mor? Er *jeg* en god mor?

Jeg prøver å fylle denne nye, store oppgaven samtidig som mammas mysterium gnager i meg.

Ungene spør stadig om henne, glade og intetanende. Hver gang blir jeg like perpleks.

«Hva heter mormoren min? Har jeg en mormor?» lurte Helena, seks år.

«Det var Mia. Men hun er død,» sier jeg.

«Gråt du da Mia døde?»

«Ja, det gjorde jeg. Ikke i begynnelsen, tårene hadde hengt seg opp. Men de kom etter hvert.»

«Gråt jeg?»

«Det var lenge før du ble født. Jeg gikk på ungdomsskolen. Du fantes ikke da.»

«Men gråt jeg inne i magen din?»

August uttrykker seg på fireåringers vis, som et spørsmål til Torbjørn, pappaen:

«Blei mamma lei seg da Mia blei død?»

Tårer er alvor. Hvis noen gråter, har det skjedd noe som gjør vondt. Foreldre pleier ikke å gråte. Foreldre er de som henter plaster, blåser, trøster. De passer på at ingen er lei seg og at ikke farlige ting skjer.